

# Kriza, promjena i obraćenje: Četrdeset godina obraćenja među hrvatskim baptistima

Eric Maroney  
Biblijski institut, Zagreb  
eric.k.maroney@gmail.com

UDK:277.4  
Izvorni znanstveni članak  
Primljeno: 2, 2016.  
Prihvaćeno: 4, 2016.

## Sažetak

*Evandeoski kršćani predstavljaju neznatnu manjinu u Hrvatskoj. Tijekom razdoblja rata, koje je obilježeno nastankom Republike Hrvatske tijekom 90-ih godina 20. stoljeća, i društvenih promjena, koje su potom uslijedile, došlo je do znatnog porasta evandeoskih vjernika. Ovaj pokret nikad nije bio formalno istraživan u Hrvatskoj, a njegovo razumijevanje ima velik značaj za one koji žele širiti Kraljevstvo Božje u Hrvatskoj, stoga što se pitanja etničkog identiteta, nacionalizma i građanskih sukoba ne propituju samo u Hrvatskoj. Istraživanje se provodilo za razdoblje od 1970. do 2010. godine, što znači dva desetljeća prije uspostave Republike Hrvatske i dva desetljeća nakon toga, a provedeno je isključivo među hrvatskim baptistima. U ovom članku razmatraju se osnovni trendovi obraćenja među hrvatskim baptistima u navedenom razdoblju, potom se predlaže pet mogućih pristupa uspješnoj budućoj evangelizaciji.*

Ključne riječi: *evandeoski kršćani, baptisti, obraćenje, evangelizacija*

## Uvod: Što je normalno?

U kasno ljeto 2006. godine održana je služba krštavanja u Splitu. Toga sunčanog ljetnog jutra, 50-godišnja Željka i njezina 25-godišnja kći trebale su biti krštene u Jadranskom moru. Stajale su u skupini od pedesetak ljudi, od kojih je svatko podijelio svoje svjedočanstvo prije nego što je ušao u more kako bi bi kršten.

Dok je Željka stajala pred okupljenim ljudima, izjavila je: "Danas završava dvadesetogodišnja bitka s Bogom." Sredinom 80-ih godina 20. stoljeća jedan splitski turist uručio je Željki Novi zavjet. Počela je čitati, ali je ubrzo otkrila da se ono što čita razlikuje od onoga što je do tada naučila odrastajući kao rimokatolkinja. Već kao dijete zanimao ju je duhovni život, no osjećala je averziju prema katoličkim oblicima bogoslužja. Nakon nekoliko mjeseci, Željka je prestala čitati Novi zavjet. Ipak, zadržala ga je skrivenog duboko u ladici. Dvadeset godina kasnije, njezin suprug Vinko susreo se s Evanđeljem na jednome evanđeoskom koncertu koji se održao na otvorenome u Splitu, nakon čega je počeo dolaziti u splitsku Baptističku crkvu. Kad je Željka počela primjećivati da se njezin suprug mijenja, i sama je počela dolaziti u crkvu. Nakon pet godina prihvatila je Krista i primila krštenje.

Tomislav, četrdesetogodišnjak, također je baptist iz Splita, ali je rođen i odrastao u Zagrebu. Susjed ga je 1995. godine pozvao na ljetni kamp u Selcu, mjestu na obali sjevernog Jadrana. Rekao je Tomislavu da su baptisti domaćini kampa i da će tijekom boravka imati prilike sudjelovati na vjerskim okupljanjima, ali da ga na to nitko neće prisiljavati. Pošto ni Tomislavljev susjed nije bio baptist, on i Tomislav proveli su tjedan dana uživajući u moru, a da nisu prisustvovali nijednom bogoslužju. Međutim, krajem tjedna, Tomislav je osjetio grižnju savjesti pa je odlučio pridružiti se posljednjem bogoslužju toga tjedna. Pošto je njegov prijatelj odbio pridružiti mu se, Tomislav je otišao sam. Te je večeri Tomislav bio na bogoslužju, gdje je čuo propovijed koja je u njegovo srce usadila novo uvjerenje. Dok se pjevala posljednja pjesma na toj večernjoj službi, propovjednik je pitao želi li tko primiti Krista kao svoga osobnog Spasitelja, a Tomislav je tada pristupio i molio. Krajem iste godine krstio se i pridružio Baptističkoj crkvi u Zagrebu.

Željkin iskustvo obraćenja trajalo je dvadeset godina, dok je kod Tomislava trajalo manje od sat vremena. Koje je od ta dva iskustva normalno? Ako pak ni jedno od dva ispričana iskustva nije normalno, kako onda izgleda normalno obraćenje među ljudima u Hrvatskoj? Odgovori na takva pitanja predstavljaju osnovu za istraživački projekt koji je proveden u Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2015. godine, a ovaj članak predstavlja kratak prikaz dobivenih rezultata. Cilj je projekta bio uvidjeti kako se Bog tijekom posljednjih četrdeset godina kretao među Hrvatima, kako bi širitelji Evanđelja mogli uskladiti svoje djelovanje s Božjim kretanjem u životima onih koji se još nisu obratili u Hrvatskoj.

Ovaj će članak prvo ispitati metodologiju istraživanja, kao i neke od ograničavajućih faktora provedbe projekta. Drugo, ispitat će se opći trendovi iskustva obraćenja, i to kod dvije skupine ispitanika: onih koji dolaze iz baptističkoga obiteljskog okruženja i onih koji nisu bili odgajani u baptističkom duhu. Treće, trendovi koji se mogu uočiti u različitim iskustvima obraćenja ispitivat će se tijekom razdoblja između 1970. i 2010., posebice u svjetlu Domovinskog rata i društvenih promjena koje su se potom dogodile. Konačno, razmotrit će se šest prepreka koje stoje na putu obraćenja i preporučiti pet mogućih načina kako ih savladati.

## Metodologija i poznata ograničenja

### *Metodologija*

Ovaj članak predstavlja sažeti prikaz doktorske disertacije koja je u prosincu 2015. godine dovršena na Southern Baptist Theological Seminary u Louisvilleu, u saveznoj američkoj državi Kentucky. Terensko istraživanje za potrebe izrade disertacije slijedilo je metodologiju utemeljenoga teorijskog istraživanja. Juliet Corbin i Anselm Strauss definiraju utemeljeno teorijsko istraživanje kao metodologiju "gradnje teorije iz podataka" (Corbin i Strauss 2008, 1). Utemeljeno teorijsko istraživanje ne pristupa svome problemu s prethodno razvijenom teorijom kao uzrokom procesa, već se istraživanje provodi, a potom se pripadajuća teorija "izvodi" iz podataka prikupljenih od ispitanika koji su iskusili proces obraćenja (Creswell 2007, 63). U ovome projektu ispitanici su bili hrvatski baptisti, a riječ je o procesu njihova obraćenja. Wayne Grudem daje temeljnu teološku definiciju obraćenja: "Obraćenje je naš voljni odgovor na evanđeoski poziv, pri čemu se iskreno kajemo zbog svojih grijeha i s povjerenjem oslonimo na Krista očekujući spasenje" (Grudem 1994, 709). Ova definicija sastoji se od tri primarna elementa: evanđeoski poziv, voljni odgovor, povjerenje (ili pokajanje i vjera) (Grudem 1994, 710). Obraćenje, dakle, počinje Božjim poticajem, rezultirajući pokajanjem i vjerom obraćenika (Mk 1, 14-15).

Primarni fokus ove disertacije bio je na terenskom istraživanju kojim su se pokušavala utvrditi iskustva obraćenja koja su se dogodila u Hrvatskoj u razdoblju između 1970. i 2010. godine. Istraživanje je provedeno uz pomoć ankete koja se sastojala od jednog lista papira na kojem su s obje strane bila tiskana pitanja s ponuđenim višestrukim izborom odgovora. Ponuđeni su se odgovori odnosili na demografske podatke i iskustva obraćenja pojedinaca. Bio je također predviđen prostor na kojem je ispitanik mogao ukratko iznijeti svoju priču o obraćenju u narativnom obliku.<sup>1</sup> Anketiranje je provedeno u crkvama nakon nedjeljnog bogoslužja. U suradnji s lokalnim pastorom, a nakon završetka službe, ispitanicima se objasnila svrha istraživačkog projekta. Na svakoj od lokacija, gdje se istraživanje provodilo, redovno se jasno naglašavalo da je istraživanje dobrovoljno i anonimno.

Nakon što su ankete bile ispunjene, a prikupljeni podaci uneseni u jedinstvenu bazu podataka, počela je analiza rezultata i oblikovanje teorija utemeljenih na njima. Analiza se sastojala od tri faze: prvo se izvodilo sortiranje i sumiranje, potom razvrstavanje i rangiranje, a naposljetku sređivanje i uspoređivanje (Rubin i Rubin 2005, 224-26). U prvoj je fazi dobivena opća slika o hrvatskim baptistima,

1 Prikupljeno je 842 upitnika, što je za veličinu populacije dovoljno da se osigura razina pouzdanosti od 99% i +/- 3% pogreške. "Sample Size Calculator", Creative Research Systems, <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>.

koja se sastojala od demografskog prikaza i obilježja njihovih iskustava obraćenja. Druga i treća faza obrade podataka omogućile su dublje razumijevanje iskustava obraćenja hrvatskih baptista. Tražili su se trendovi koji su ukazivali na ključne elemente iskustva većine ispitanika.

### ***Poznata ograničenja***

Prije nego što završimo ovaj dio članka, važno je također navesti ograničenja koja su bila prisutna pri izvedbi ovog istraživanja. Istraživanje je prije svega bilo ograničeno odlukom da se od svih evanđeoskih kršćana u Hrvatskoj anketiraju samo baptisti (Bebbington 1989, 2-3). Baptisti predstavljaju samo 22% ukupnog broja evanđeoskih kršćana u Hrvatskoj.<sup>2</sup> Usmjeravanjem istraživanja isključivo na baptiste, isključili smo više od 75% evanđeoskih kršćana koji su tijekom navedenog razdoblja također iskusili obraćenje. Unatoč toj činjenici, odluka o tome da se istraživanje usmjeri samo na baptiste donesena je iz dva razloga. Kao prvo, projektom se na taj način moglo lakše upravljati, prikupljajući podatke unutar jedne jasno definirane skupine. Nadalje, smatrali smo da je usmjeravanje na samo jednu skupinu korisnije, kako za hrvatske baptiste tako i za strane misijske agencije koje s njima surađuju jer se tako pruža uvid u njihove uspjehe i područja koja je potrebno nadalje razvijati.

Naposlijetku, iako se ovaj projekt provodi iz evanđeoske perspektive, autor uvažava činjenicu da čovjek ne mora biti evanđeoski kršćanin kako bi iskusio obraćenje. Autor ne vjeruje da je članstvo u baptističkoj ili evanđeoskoj crkvi preduvjet spasenja.<sup>3</sup> No uključiti sve pojedince u Hrvatskoj, koji su iskusili istinsko obraćenje, bilo bi slično zadatku koji su dobili radnici u prisposobi o pšenici i korovu (Mt 13, 24-30).

## **“Ana” te oni unutar zajednice i oni izvan zajednice**

U odnosu na rezultate istraživanja, iskustva Željke i Tomislava izgledaju kao ekstremni primjeri. “Prosječni” hrvatski baptist više slični osobnosti koju ćemo

- 2 Brojke su bile dostupne iz tada još neobjavljenog dokumenta popisa stanovništva iz 2011. Uz navedeni dokument stajala je sljedeća bilješka: “U popisu stanovništva 2011. godine postoji pitanje koje se odnosi na pripadnost određenoj vjerskoj zajednici/crkvi, no mali je broj stanovnika izjavio u tom smislu da navodi ime kojim članovi vjerske zajednice sebe nazivaju. Stoga podaci o broju članova određenih vjerskih zajednica... predstavljaju najmanji broj, npr. minimalni broj članova pojedine skupine u odabranoj kategoriji prikazan u tablici”.
- 3 Čvrsto vjerujem da je baptističko i evanđeosko poimanje kršćanske vjere i prakse bliže učenju Svetog pisma od bilo kojeg drugog. Nadalje, za pojedinca je puno teže čuti, razumjeti i odgovoriti na Evanđelje ako ne pripada baptističkoj ili evanđeoskoj crkvi.

nazvati "Ana". Ana ima gotovo pedeset godina i živi u središnjem ili sjevernom dijelu Hrvatske. Odrasla je u obitelji u kojoj su oba roditelja baptisti. Obratila se tijekom 90-ih godina 20. stoljeća u dobi od dvadeset i pet godina, nakon što je tijekom sedam godina više puta i na više načina čula Evanđelje. Ona se ne sjeća točno datuma svog obraćenja. Krštena je tijekom godine dana od obraćenja u svojoj lokalnoj crkvi koja predstavlja jedinu crkvu u koju je ikad polazila. Ana smatra da su osobno čitanje Biblije, propovijedi u njezinoj lokalnoj crkvi te utjecaj obitelji pokretači njezina obraćenja.

Ana, dakako, predstavlja pojednostavljeni prikaz hrvatskih baptista koji uvelike zasjenjuje njihove druge važne karakteristike. Istraživanjem je utvrđeno da je 49% hrvatskih baptista odraslo u obiteljima baptista, njih 35% u obiteljima rimokatolika, njih 7% odgojeni su kao pravoslavni vjernici, a 5% kao ateisti. Polovica hrvatskih baptista, dakle, odrasla je u sličnom okruženju kao Ana, dok je druga polovica odrastala u okruženjima koja su bila sličnija iskustvima Željke i Tomislava. Stoga, da bi se potpunije razumjelo kako su hrvatski baptisti doživjeli svoje obraćenje, potrebno je ispitati obje navedene skupine.

Tipologija obraćenja R. T. Francea korisna je za razumijevanje dviju spomenutih skupina (France 1993, 291-310). France prepoznaje razliku između "obraćenja unutar zajednice" i "obraćenja izvan zajednice". U oba slučaja vidi fenomen obraćenja u smislu "okretanja". U Starome zavjetu koristi se izraz *shubh*, dok se u Novome zavjetu pojavljuje izraz *epistrepho* (France 1993, 304-305). Obraćenje člana zajednice u Starom se zavjetu prije svega razumije u smislu "Božji narod je pozvan da bude vjeran odnosu koji je utemeljen na zavjetu" (France 1993, 294). Međutim, dolaskom Isusa Krista i širenjem Evanđelja izvan židovske zajednice, mnogima koji su se okretali Kristu nije bilo moguće iskusiti obraćenje unutar zajednice. Poganski Grci nisu bili ljudi zavjeta, oni se nisu mogli okrenuti svome ranije uspostavljenom odnosu s Bogom pošto nisu posjedovali znanje o židovskom Bogu. Stoga se počinju dešavati obraćenja izvan zajednice koja predstavljaju sasvim novo iskustvo.

U Franceovoj tipologiji obraćenja fokus fenomena obraćenja ostaje kretanje i djelovanje Boga. Razlike između obraćenja unutar i izvan zajednice nisu sadržane u samom fenomenu obraćenja, već u kontekstu u kojem je pojedinac živio prije svoga novog iskustva. "Izrazi 'unutar' i 'izvan' zajednice razlikuju se u smislu prijašnjih životnih okolnosti obraćenika, a ne u smislu krajnjeg rezultata obraćenja; imaju jednaku vrijednost u smislu potrebe za 'promjenom' i kroz njih svatko postaje jedno u Kristu Isusu" (France 1993, 308). Razlika obraćenja unutar i izvan zajednice stoga se temelji na kontekstu u kojem je obraćenik živio prije obraćenja.

U sljedeća dva odlomka istraživat će se iskustvo obraćenja osoba unutar i izvan zajednice u smislu vremenskog slijeda obraćenja, sredstava obraćenja i po-

navljanja svjedočanstava. Vremenski slijed obraćenja podrazumijeva razdoblje koje obuhvaća prvi susret s Evanđeljem, obraćenje i krštenje. Sredstva obraćenja podrazumijevaju oblike na koje obraćenik prima poruke evanđelja Isusa Krista (Packer 1989, 21). Pavlovim riječima “vjera dakle dolazi od propovijedanja, a propovijedanje od riječi Kristove” (Rim 10, 17). Sredstva obraćenja predstavljaju posebne načine na koje se Kristovo otajstvo otkriva onome tko je još duhovno mrtav. Postoji širok izbor načina kojima se prenosi Evanđelje, a oni podrazumijevaju odnose, govorenu i pisanu riječ te djela. Konačno, ponavljanje svjedočanstava predstavlja broj koliko je puta pojedinac čuo evanđelje prije svog obraćenja, kao i broj evanđeoskih vjernika koji su obraćeniku služili kao živi svjedoci, a koje je on poznao prije obraćenja.

## Obraćenje unutar zajednice

### *Vremenski slijed obraćenja*

Gotovo tri od četiri osobe iz ove skupine obratile su se prije dvadesete godine života. Iz ove skupine 10% osoba obrati se u svojim dvadesetima, dok se preostalih 15% obrati nakon što navrší dvadeset i devet godina života. Očito je riječ o posljedici odrastanja u okruženju koje cijeni i dosljedno promiče Evanđelje. To je razlog što članovi zajednice relativno rano u životu iskuse obraćenje.

Vremenski slijed obraćenja za osobe unutar zajednice obično počinje njihovim začecem - djeca hrvatskih baptista obično su u crkvi već od majčine utrobe. Nadalje, budući obraćenici su "na radaru" vjernika, pošto su već prije rođenja i tijekom djetinjstva u svome domu i crkvi stalno izloženi molitvi i poruci Evanđelja. Međutim, odlučio sam da starosnu dob od pet godina pretpostavim kao početak vremenskog slijeda obraćenja jer psiholozi smatraju da tada dijete postaje potpuno samosvjesno (Rochat 2003, 717-31). Uzimajući u obzir tako određenu početnu točku, vremenski slijed obraćenja za osobe unutar zajednice iznosi prosječno deset i pol godina. To podrazumijeva razdoblje u trajanju od oko devet godina od trenutka kada je osoba prvi put čula Evanđelje do njezina obraćenja i još oko godinu dana između obraćenja i krštenja.

### *Sredstva obraćenja*

Obraćenici unutar zajednice navode Bibliju kao najvažnije sredstvo svoga obraćenja. Na drugome mjestu po važnosti utjecaja obraćenici navode obitelj, dok na trećemu mjestu navode propovijedi u lokalnoj crkvi. Redoslijed drugog i trećeg sredstva obraćenja u suprotnosti je s “Ananim” iskustvom iako je obitelj zapravo zaslužna za obraćenje člana zajednice. Obiteljsko okruženje predstavlja ključno sredstvo prijenosa poruke Evanđelja, bilo riječima ili djelima.

Sljedeća tri sredstva obraćenja istaknula su se kao značajna za obraćenike

unutar zajednice: formalna evangelizacijska događanja, ljetni kampovi, male skupine za proučavanje Biblije, i trebaju se promatrati u svjetlu mijenjanja iskustva obraćenja, pri čemu je prisutan "relativno ograničen oblik promjene, koja zapravo izvire iz prošlosti samog obraćenika" (Gaventa 1986, 12). Mlade osobe, koje odrastaju u okruženju prožetom Evanđeljem, pri obraćenju ne prolaze kroz radikalno preoblikovanje svog svjetonazora. U njihovu slučaju riječ je više o procesu potvrđivanja svjetonazora koji su naslijedili od svojih roditelja i njihove vjerske zajednice. U većini slučajeva, neobraćena djeca baptista već prije svoga obraćenja razviju životni stil koji je usklađen sa životom vjerske zajednice, a gledano izvana, ne doimaju se različito od već obraćenih članova zajednice. Mladi, koji dožive iskustvo obraćenja unutar zajednice, ipak trebaju mjesto gdje mogu javno objaviti da se u njima dogodila unutarnja promjena. Hrvatske baptističke crkve nemaju običaj tjednog "poziva na oltar", pri čemu bi mlada osoba mogla "proći središtem crkve" i "moliti da primi Krista" pred cijelom zajednicom. Stoga evangelizacijska događanja i ljetni kampovi služe kao mjesta na kojima je primjereno javno izraziti svoje obraćenje. Naposljetku, male skupine za proučavanje Biblije ili nastava vjeronauka za djecu, omogućavaju dublje znanje o vjeri, koja je već usvojena kao obiteljska duhovna baština, omogućavajući oblikovanje evanđeoske poruke primjereno uzrastu.

### **Ponavljanje svjedočanstava**

Obraćeni unutar zajednice odrastaju u okruženju koje je prožeto Evanđeljem. Stoga oni čuju Evanđelje mnogo puta prije nego što se obrate. Obraćeni unutar zajednice, njih 87%, izjavljuju da su čuli Evanđelje više od deset puta prije osobnog obraćenja. Također, 82% obraćenika unutar zajednice poznavalo je više od deset vjernika prije svoga osobnog obraćenja.

## **Obraćenje izvan zajednice**

### ***Vremenski slijed obraćenja***

Osobe koje doživljavaju obraćenje izvan zajednice obično se obraćaju kasnije tijekom života, što je očito posljedica činjenice da nisu bili izloženi Evanđelju u svojoj ranoj životnoj dobi i da nisu odrastali u okruženju koje je poticalo evanđeoski svjetonazor. U tome slučaju Evanđelje se suprotstavlja i proturječi njihovu ranijem svjetonazoru, a njihovo iskustvo obraćenja po Gaventa tipologiji, nije samo blaga osobna promjena već predstavlja pravo obraćenje ili transformaciju ličnosti (Gaventa 1986, 12). Dok većina onih koji iskuse obraćenje unutar zajednice dožive ovo iskustvo prije svoje dvadesete godine, samo 20% osoba, koje se obrate izvan zajednice, dožive to prije svoje dvadesete godine. Najveći broj onih koji dožive obraćenje izvan zajednice obrate se u svojim dvadesetima (31%), a

gotovo jednako toliko njih iskusi obraćenje u svojim tridesetima i prije dvadeset godina života (29%). Nadalje, gotovo svaka četvrta osoba obrati se nakon svoje četrdesete godine. Iskustvo obraćenja izvan zajednice puno je šire i raznolikije od iskustva koje doživljavaju obraćenici unutar zajednice.

Prosječni vremenski okvir obraćenja za obraćenike izvan zajednice iznosi sedam godina, s tim da razdoblje između prvog susreta s Evanđeljem i obraćenja traje šest godina, nakon čega slijedi još godinu dana do krštenja. Ipak, ovakav vremenski slijed znatno je kraći u ateista i iznosi ukupno četiri godine, dok kod pravoslavnih vjernika traje znatno duže, ukupno dvanaest godina. Vjerujem da ova upadljiva razlika između ateista i pravoslavaca ukazuje na to da društveni pritisak predstavlja veću prepreku od samih postavki Evanđelja. Ateist doživljava obraćenje u smislu Gaventa obraćenja, pravoslavni vjernik doživljava obraćenje kao osobnu transformaciju, dok je promjena svjetonazora puno radikalnija za ateistu. Osoba koja doživljava izrazitiju promjenu svjetonazora obraća se u kraćem vremenskom razdoblju od osobe koja prolazi kroz manje radikalnu promjenu svjetonazora. Stoga se utjecaj društvenog pritiska ne svodi samo na sprječavanje sudjelovanja uskraćivanjem pristupa Evanđelju već utječe na to da pojedinac mora "deprogramirati" lažnu religiju prije nego što doista shvati Radosnu vijest. Možda bi se nekome moglo učiniti da unutar svjetonazora koji je bliži Evanđelju postoji veća prednost u smislu otvorenosti, u odnosu na svjetonazor koji izrazitije odstupa od evandeoskog. O tome ćemo detaljnije diskutirati u sljedećem poglavlju koje se bavi problemom otpora obraćenju.

### ***Sredstva obraćenja***

Obraćenici izvan zajednice navode Bibliju kao primarni pokretač njihova obraćenja. Ova je tvrdnja jednaka za obje skupine obraćenika i valja uvidjeti da to odražava ne samo njihovo iskustvo obraćenja već i teologiju pokreta unutar kojeg su iskusili obraćenje, pošto hrvatski baptisti izrazito visoko cijene Sveto pismo. Kao drugi najvažniji pokretač obraćenja, navode propovijedanje u lokalnoj crkvi, dok kao treće važno sredstvo navode utjecaj prijatelja.

Za obraćenike izvan zajednice prijatelji preuzimaju ulogu koju obitelj ima kod obraćenika unutar zajednice. Obračenicu izvan zajednice nisu dostupni drugi živi svjedoci osim prijatelja, koji mogu biti vjernici. Bez prijatelja vjernika, obračenicu izvan zajednice pristup Evanđelju je ograničen na Bibliju i eventualno druge pisane materijale, radio i TV emisije. Budući da su hrvatske baptističke crkve u načelu malene, u područjima s većim brojem stanovnika postojanje i djelovanje baptističke crkve za mnoge može biti potpuna nepoznanica. U područjima s manje stanovnika, pojedinci često nemaju hrabrosti ni volje uključiti se. Dakako, Duh Sveti može učinkovito iskoristiti raspoloživa sredstva koja su potpuno dovoljna da pojedinca dovedu do obraćenja silom Duha Svetoga. Međutim, član obitelji ili prijatelj kao živi svjedoci obračenicima ne samo što mogu ukazati na



neki drugi način već mogu predstavljati sredstvo naviještanja Evanđelja i interaktivno služiti, tješiti, ohrabrivati i moliti za spasenje.

Ostala važna sredstva obraćenja za obraćenika izvan zajednice podrazumijevaju obitelj, knjige, male skupine za proučavanje Biblije, javna evangelizacijska događanja... Može pomalo iznenaditi činjenica da je obitelj značajna za obraćenika izvan zajednice. 32% ispitanika s rimokatoličkom vjerskom pozadinom navodi obitelj kao pokretač svog obraćenja, za razliku od ne-katika od kojih samo 20% navodi obitelj kao pokretač obraćenja. Jasno je da, iako ovi pojedinci nisu odrastali u okruženju koje je bilo prožeto Evanđeljem, Duh je Sveti ipak bio u mogućnosti koristiti nešto iz njihova okruženja, bilo poštovanje prema Svetom pismu, ili etički svjetonazor, da ih privuče Evanđelju. Međutim, izvjesnije je da obraćenik koji upoznaje Krista izvan zajednice upoznaje svoju obitelj s Evanđeljem. Važnost knjiga i malih skupina za proučavanje Biblije otkriva potrebu za većim znanjem o iskustvu obraćenja, znanjem koje je nedostajalo u ranim godinama. Naposljetku, javna evangelizacijska događanja pružaju mogućnost predstavljanja Evanđelja od strane obučanih ili darovitih ljudi s jasno upućenim pozivom na odgovor, kao i primjereno okruženje za takav odgovor, koje drugdje nije dostupno.

### ***Ponavljanje svjedočanstava***

Iskustvo obraćenja za obraćenika izvan zajednice općenito je obilježeno ponavljanjem poruke Evanđelja i glasnika, iako u manjoj mjeri nego kod obraćenika unutar zajednice. Obraćeni, njih 60% koji su iskusili obraćenje izvan zajednice, navode da su čuli Evanđelje više od deset puta, dok samo 24% njih navodi da su čuli Evanđelje tri ili manji broj puta. Njih 40% navodi da je poznavalo više od deset vjernika prije obraćenja, dok samo njih 33% navodi da je poznavalo tri vjernika ili manje. Još jednom treba ponoviti da je u obraćenika koji su iskusili obraćenje izvan zajednice prisutno puno šire i bogatije iskustvo obraćenja nego što je to u onih koji iskuse obraćenje unutar zajednice. Vjerujem da je to prije svega posljedica raznolikosti konteksta u kojem pojedinci žive prije svoga obraćenja.

## **Sukob i promjena**

Nakon što smo istražili proces obraćenja među hrvatskim baptistima u smislu vjerske pripadnosti, istražiti ćemo i iskustva obraćenja u smislu društvenih i političkih promjena koje su se dogodile u razdoblju između 1970. i 2010. godine. Kao prvo, ispitat ćemo kakav je utjecaj na obraćenje imao sukob koji se u Hrvatskoj dogodio tijekom devedesetih godina 20. stoljeća? Drugo, ispitat ćemo kakav su utjecaj na iskustvo obraćenja imale političke i društvene promjene koje su se dogodile u posljednja četiri desetljeća?

### ***Sukob i iskustvo obraćenja***

Šesnaest ispitanih crkava od njih ukupno trideset i dvije locirano je u područjima sukoba koji su bjesnjeli tijekom Domovinskog rata od 1991. do 1995. godine. Devet od tih crkava nalazile su se na samim linijama sukoba, dok su se preostalih sedam nalazile iza linije sukoba. Rezultati dobiveni anketiranjem vjernika u ovih šesnaest crkava predstavljaju 42% podataka ukupnog istraživanja. Ove su crkve gotovo identične u odnosu na ukupno istraživanje u smislu spola, dok se neznatno razlikuju u smislu starosti populacije. Njihovi su članovi malo stariji u odnosu na ostale ispitanike. Tijekom ispitivanja vjerske pozadine ispitanika te su crkve navele znatno veći broj osoba s pravoslavnim vjerskim naslijeđem. U ukupnim podacima istraživanja 6,7% ispitanika navelo je da dolazi iz pravoslavnoga vjerskog okruženja. Među ispitanicima u zoni sukoba, njih 11,8% izjavilo je da dolazi iz pravoslavnoga vjerskog okruženja. Ti su podaci u skladu s udjelom Srba koji su živjeli u Hrvatskoj prije rata 12,1% (*Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2011, 55*).

U smislu iskustva obraćenja, nema značajnih razlika između odgovora koje su davali pojedinci iz crkava u zonama sukoba u odnosu na ukupne podatke koji su prikupljeni ovim istraživanjem. U smislu sredstava obraćenja, pojavljuju se gotovo jednaki obrasci. Biblija ostaje primarno sredstvo obraćenja, a prate je propovijedi, obitelj, prijatelji i evangelizacijska događanja. Možda je osnovni rezultat ovog ispitivanja u tome da ispitanici ne vide kako humanitarni rad tijekom građanskog rata igra važnu ulogu u njihovu iskustvu obraćenja. Međutim, na humanitarnom koncertu dijelile su se Biblije, propovijedalo se Evanđelje, a buduću obraćenici došli su u kontakt s hrvatskim i međunarodnim pronositeljima Radosne vijesti. Drugim riječima, odgovarajući na pitanje o načinima obraćenja, ispitanici su možda naveli Bibliju kao važnu za svoje obraćenje, ali ne i humanitarnog radnika koji im je tu Bibliju uručio.

### **Promjena i iskustvo obraćenja**

Četiri desetljeća između 1970. i 2010. godine donijela su hrvatskom narodu veliku političku i društvenu promjenu. Tijekom toga burnog razdoblja društvenog i političkog prevrata, Hrvati su susreli Krista i obratili se. U ovome ćemo poglavlju istražiti obraćenja hrvatskih baptista po svakom od navedenih desetljeća. Prvo ćemo prodiskutirati opće statističke podatke po pojedinim desetljećima. Potom ćemo promotriti iskustva obraćenja, uspoređujući ih kroz sva četiri desetljeća. Na posljetku ćemo istražiti načine obraćenja u svakome od četiri desetljeća.

#### ***Broj obraćenja po desetljećima***

Na temelju podataka ankete, broj obraćenja među hrvatskim baptistima raste svakim sljedećim desetljećem, iako ne uvijek jednoliko. Slijedi prikaz podataka o obraćenjima po desetljećima. 120 je ispitanika izjavilo da su se obratili prije 1970.

godine, 83 ispitanika navelo je da su se obratili tijekom sedamdesetih, 88 ispitanika tijekom osamdesetih, a 212 ispitanika tijekom devedesetih godina 20. stoljeća. 161 ispitanik smješta vrijeme svoga obraćenja u prvih deset godina 21. stoljeća, dok 102 ispitanika navode da su se obratili 2010. ili kasnije. Dakle, 62% hrvatskih baptista obratilo se nakon uspostave Republike Hrvatske 1991. godine.

Ove brojke podrazumijevaju približno 8 obraćenja godišnje tijekom 1970-ih i 1980-ih, 21 obraćenje godišnje tijekom 1990-ih i 16 obraćenja godišnje tijekom prvog desetljeća 21. stoljeća. Iako su raspoloživi podaci za samo četiri godine drugog desetljeća 21. stoljeća, prosjek za ove četiri godine iznosi 25,5 obraćenja godišnje. Stoga možemo zaključiti da nakon povećanja broja obraćenja tijekom 1990-ih, slijedi blagi pad u prvome desetljeću 21. stoljeća. Međutim, podaci za drugo desetljeće 21. stoljeća ukazuju na to da će nove brojke zasjeniti podatke iz 1990-ih i prvog desetljeća 21. stoljeća.

### ***Vjerska pozadina***

Vjerska pozadina hrvatskih baptista promijenila se tijekom desetljeća. Prije 1980. godine prevladavali su pojedinci protestantske vjerske pripadnosti. Oko 70% hrvatskih baptista dolazi iz protestantske vjerske tradicije. Manje od 20% hrvatskih baptista dolazi iz rimokatoličke vjerske tradicije, a nešto manje od 10% dolazi iz pravoslavne vjerske tradicije.

Početak 1980-ih dogodila se velika promjena u vjerskoj tradiciji iz koje dolaze hrvatski baptisti. Uočen je oštar porast sa 18% na 38% među osobama koje su došle iz rimokatoličke tradicije, dok je pad sa 71% na 58% bio vidljiv među osobama protestantske tradicije. Takav trend nastavio se tijekom 1990-ih, oštrim padom sa 58% na 34% među osobama koje dolaze iz protestantske vjerske tradicije. Međutim, unatoč ovome smanjenju u prikazu postotaka, zapravo je vidljiv porast broja obraćenja od gotovo 30% ako usporedimo podatke iz 1980-ih i 1990-ih. Pad u postocima prisutan je zbog činjenice da se ukupan broj obraćenja udvostručio tijekom 1990-ih, uz veći broj pojedinaca koji dolaze iz rimokatoličkih i pravoslavnih vjerskih tradicija te veći broj ateista.

Tijekom 1990-ih prvi put ima više obraćenika koji dolaze iz rimokatoličke vjerske tradicije, no onih iz protestantske vjerske tradicije. Također, tijekom ovog desetljeća vidljiv je značajan porast broja obraćenika koji dolaze iz pravoslavne vjerske tradicije i ateista. Iz svake od tih skupina dolazi po 10% obraćenika. Tijekom prvog desetljeća 21. stoljeća brojke se ponovno smanjuju i opet je više obraćenika koji dolaze iz protestantske tradicije od onih iz rimokatoličke. Međutim, na temelju podataka iz prve četiri godine sadašnjeg desetljeća, čini se da će opet biti brojniji obraćenici s rimokatoličkom pozadinom.

### ***Životna dob u vrijeme obraćenja***

Prosječna životna dob u vrijeme obraćenja, općenito uzevši, povećava se u svakom sljedećem desetljeću. Prije 1970. godine više od polovice ispitanika navodilo

je da su se obratili prije svoje šesnaeste godine. Od 1990-ih naovamo, otprilike isti broj ispitanika navodi da su se obratili nakon svoje dvadeset i pete godine života. To se može protumačiti kao rezultat povećanja broja obraćenja unutar zajednica.

### ***Vremenski slijed obraćenja***

Općenito uzevši, došlo je do postupnog skraćivanja vremenskog slijeda obraćenja, što je prije svega rezultat skraćivanja broja godina između prvog susreta s Evanđeljem i obraćenja. Vrijeme između obraćenja i krštenja uglavnom je ostalo nepromijenjeno. Prije 1990. gotovo dvije trećine hrvatskih baptista trebalo je više od tri godine od prvog susreta s Evanđeljem do obraćenja. No to se dramatično promijenilo tijekom 1990-ih. Tijekom 1990-ih gotovo dvije trećine hrvatskih baptista obratilo se unutar tri godine od prvog susreta s Evanđeljem. Tijekom 1990-ih, gotovo jedna trećina ispitanika obratila se unutar iste godine kada su prvi put čuli Evanđelje. Nakon 1990-ih, podaci pokazuju jednoliku razdiobu između obraćenja koja su se dogodila unutar tri godine ili u razdoblju dužem od tri godine nakon prvog susreta s Evanđeljem. Općenito uzevši, druga polovica vremenskog slijeda obraćenja ostala je stabilna tijekom četiri desetljeća. Gotovo polovica hrvatskih baptista krštena je iste godine kada su se i obratili, dok je većina preostalih pojedinaca krštena u prvih nekoliko godina nakon obraćenja.

### ***Ponavljanje svjedočanstava***

Tijekom protekla četiri desetljeća vidljiv je trend obraćenja nakon što je ispitanik bio izložen manjem broju ponavljanja svjedočanstava. To vrijedi, kako za broj slušanja Evanđelja, tako i za broj vjernika koje je ispitanik poznao prije obraćenja. Kroz sva četiri desetljeća većina hrvatskih baptista navodi da su se prije obraćenja više od deset puta susreli s Evanđeljem. Međutim, uočljiv je i trend porasta onih koji su odgovorili na Evanđelje nakon što su se samo tri ili manje puta susreli s njim. Isti je trend prisutan i u broju vjernika koje su ispitanici poznavali prije obraćenja. Još jednom, većina hrvatskih baptista navodi kako su poznavali deset ili više vjernika prije svoga obraćenja. S iznimkom prvog desetljeća 21. stoljeća, prisutan je ipak stalni porast onih koji navode kako su prije obraćenja poznavali troje ili manji broj vjernika.

### ***Sažetak***

Dva primarna trenda vidljiva su pri ispitivanju iskustava obraćenja hrvatskih baptista po desetljećima. Prvi je broj obraćenja, a drugi je narav obraćenja. Općenito uzevši, iako nije došlo do masovnog vala obraćenja koji bi netko očekivao u vrijeme duhovnog probuđenja, dosljedno se događao porast broja obraćenja. Nadalje, navedena obraćenja nisu se događala samo kao puka posljedica duhovne reprodukcije koja slijedi fizičku reprodukciju. Umjesto toga, tijekom proteklih dvadeset i pet godina došlo je do porasta broja obraćenika koji dolaze iz ne-protestantskih okruženja. Najveći je rast vidljiv tijekom 1990-ih, a slijedi ga

blago smanjivanje u prvom desetljeću 21. stoljeća. Međutim, uvidom u rast koji se događao tijekom prve četiri godine ovoga desetljeća dobivamo sliku po kojoj bi sadašnji rast lako mogao nadmašiti brojke iz 1990-ih.

Drugo, kao što se dogodilo povećanje broja obraćenja, tako se smanjilo vrijeme izlaganja utjecaju Evanđelja prije obraćenja. Tijekom odabranih razdoblja došlo je do skraćivanja vremena između prvog susreta s Evanđeljem i obraćenja. Također, uočljivo je smanjenje broja vjernika koje je obraćenik poznao prije svog obraćenja. Međutim, ovakvi trendovi ne moraju nužno ukazivati na promjenu načina na koji se Hrvati obraćaju, već više na činjenicu da pojedinci koji dolaze iz različitih vjerskih tradicija doživljavaju obraćenje drugačije, na temelju konteksta koji ih okružuje u vrijeme obraćenja.

## **Promjena i sredstva obraćenja**

### ***Prije 1970.***

Najznačajniji je pokretač obraćenja bila obitelj. To je navelo 68% ispitanika. Tako visok postotak odražava činjenicu da je 73% hrvatskih baptista iz toga razdoblja bilo odgojeno u protestantskom vjerskom okruženju. Slijede Biblija za 53% ispitanika i propovijedi za 50% ispitanika. 25% ispitanika navodi da je javno evangelizacijsko događanje imalo značaj u njihovu obraćenju, dok njih 22% navodi prijatelje kao ključne pokretače obraćenja.

### ***1970-e***

Početak sedamdesetih godina 20. stoljeća Biblija postaje osnovno sredstvo obraćenja i tako ostaje do kraja ovog istraživanja. Ispitanici, njih 77%, iz ovog razdoblja navode Bibliju kao važan pokretač njihova obraćenja. 65% ispitanika navodi propovijed, a njih 60% navodi obitelj. Ispitanici, njih 36%, navode evangelizacijsko događanje, a 27% ispitanika navodi malu skupinu za proučavanje Biblije. Iza ovoga petog sredstva slijede ljetni kampovi koje navodi 25% ispitanika.

### ***1980-e***

U ovome razdoblju također se kao osnovno sredstvo obraćenja navodi Biblija. 75% ispitanika navodi Bibliju kao osnovno sredstvo obraćenja. Nakon Biblije, 64% ispitanika navodi propovijedi, a isti broj ispitanika navodi obitelj. Slijede evangelizacijska događanja (42%), male skupine za proučavanje Biblije (39%) i prijatelji (38%). Godine ovoga desetljeća značajne su po tome da 18% ispitanika navodi rasprave kao relativno značajne za njihovo obraćenje.

### ***1990-e***

I u ovome desetljeću najviše ispitanika navodi Bibliju kao osnovno sredstvo obraćenja, točnije njih 70%. Druge po značenju su propovijedi (56%), prijatelji

(42%), obitelj (38%) i evangelizacijska događanja (28%). Postoje dvije značajke ovoga vremenskog razdoblja koje se preklapaju s diskusijom iz prethodnog poglavlja na temu sukoba i obraćenja. Prvo, u tome je razdoblju značajan utjecaj humanitarne pomoći u kontekstu Domovinskog rata, a to sredstvo obraćenja navodi manji broj ispitanika nego u bilo kojem drugom razdoblju istraživanja. Drugo, tijekom toga razdoblja prvi put se kategorija prijatelja izdvaja kao važnija za obraćenje od obitelji.

### ***Godine prvog desetljeća 21. stoljeća***

Tijekom toga razdoblja, 71% ispitanika navodi Bibliju kao najznačajnije sredstvo obraćenja. Slijede kategorije propovijedi (58%), obitelj (52%) i prijatelji (43%). Svaku od kategorija malih skupina za proučavanje Biblije, knjiga i ljetnih kampova navodi 27% ispitanika.

### ***Razdoblje nakon 2010.***

Iako ovo šesto razdoblje istraživanja obuhvaća samo četiri godine (2010. kroz razdoblje istraživanja i od kraja 2013. do kraja 2014.), ovi podaci odražavaju naj-suvremeniji uvid u obraćenja među hrvatskim baptistima. Odgovori tijekom ove četiri godine slični su odgovorima prikupljenim tijekom 1990-ih. Najviše ispitanika navodi Bibliju (79%), slijedi propovijed (75%), prijatelji (48%), obitelj (44%) i male skupine za proučavanje Biblije (43%). Po 28% ispitanika navodi evangelizacijski događaj i ljetni kamp kao važne za njihovo obraćenje.

### ***Sažetak***

Nakon pregleda prikupljenih podataka, uočljivo je nekoliko trendova. Prvi je iznimno velika važnost Svetog pisma u obraćenju. Od 1970. godine nadalje, 70% ili više ispitanika navodi čitanje Biblije kao ključno ili vrlo važno za njihovo obraćenje. Iz moje perspektive gledanja na Bibliju, kao na nadahnutu Božju riječ, ovaj visoki postotak ne iznenađuje. Zapravo, začuđuje što više ispitanika ne navodi Bibliju kao ključno sredstvo svoga obraćenja. Tomu može biti uzrok tendencija hrvatskih baptista da više odgovaraju na govorenu nego na pisanu riječ. Kada se uspoređuju nebiblijska pisana i govorna sredstva, gotovo u svakom razdoblju, izuzev tijekom 1990-ih, kategorije propovijedi i malih skupina za proučavanje Biblije redovno dobivaju više bodova od pisanih sredstava.

Drugi je trend relativno opadanje važnosti obitelji i jačanje važnosti prijateljstva pri obraćenju. Prije 1970. godine obitelj predstavlja najvažnije sredstvo obraćenja, važnije čak i od Biblije. No poslije 1970. važnost obitelji u obraćenju u stalnom je opadanju. Na najnižoj je razini tijekom 1990-ih. Slijedi blagi uspon u prvom desetljeću 21. stoljeća, nakon čega iznova opada među najnovijim obraćenicima. Podaci za razdoblja 1990-ih i 2010-ih podržavaju podatke o pripadnosti vjerskoj tradiciji. U oba navedena razdoblja većina obraćenika dolazi iz rimokatoličke, a manjina iz protestantske tradicije.

Treći je trend jačanje važnosti formalne evangelizacije u odnosu na evangelizaciju putem bogoslužja. Kroz sva razdoblja koja su obuhvaćena istraživanjem važnost humanitarne pomoći nikad nije dosegla dvije znamenke. Nadalje, tijekom razdoblja Domovinskog rata u 1990-ima ispitanici najmanje navode važnost humanitarne pomoći. Rezultati čak ulaze unutar granica pogreške zbog odsustva svakog utjecaja. Obrazovanje se u pojedinim razdobljima cijeni nešto više, no uglavnom je oko 10%. Međutim, formalna evangelizacija izgleda da postaje sve značajnija. Općenito uzevši, tijekom tih razdoblja samo je 3% ispitanika navelo evangelizacijska događanja, dok je 25-30% ispitanika navelo ljetne kampove.

## **Prepreke: otpor obraćenju**

Nasuprot iskustvima obraćenja, koja su prikazana u ovom istraživanju, stoji više od 4,2 milijuna ljudi koji danas žive u Hrvatskoj, a nisu iskusili obraćenje. Koje to prepreke iz prošlosti i sadašnjosti sprečavaju kršćane da iskuse duhovno obraćenje? Zašto Hrvati imaju takav otpor prema Evanđelju? U ovome ću poglavlju identificirati četiri čimbenika iz hrvatske prošlosti koji su doveli do otpora obraćenju i dva čimbenika s kojima se hrvatski narod suočava danas. U sljedećem ću poglavlju predložiti pet mogućih rješenja problema otpora obraćenju.

### **Četiri čimbenika iz prošlosti**

Vjerujem da postoje četiri osnovna povijesna čimbenika koji su među Hrvatima stvorili otpor obraćenju: ograničen pristup Evanđelju, kultura zasićena lažnim evanđeljem, društvo s izraženom odanošću tradiciji i snažan nacionalizam koji potiče dominaciju lažnog evanđelja. Osim kratkog razdoblja u 16. stoljeću u malom dijelu sjeverozapadne Hrvatske, pristup Hrvata biblijskom Evanđelju bio je uglavnom ograničen sve do 20. stoljeća. U većini Hrvatske ljudi nikada nisu iskusili rezultate protestantske reformacije, a države koje su vladale hrvatskim narodom izravno su ograničavale ili sprečavale vanjske evangeličke utjecaje. Rađanje hrvatskoga baptističkog pokreta bilo je posljedica neizravnih misionarskih napora, kao što su iseljavanja i ponovna useljavanja (Hopper, 1977 i Knezović, 2001). Ograničen pristup Evanđelju uklonjen je uspostavom Republike Hrvatske 1991. godine. Od toga se vremena Baptistička crkva u Hrvatskoj više nego udvostručila. Međutim, pristup najučinkovitijim načinima obraćenja (obitelj i mreža prijatelja) i dalje je ograničen.

Hrvatska kultura prožeta je lažnim evanđeljem Rimokatoličke crkve. Od rođenja do smrti, svaki veliki životni događaj pod snažnim je utjecajem sakramen-

talnog sustava. Ovaj sustav samostalno se identificira s Crkvom 1. stoljeća pa kao takav polaže povijesno pravo na dominaciju. Kroz sustav Rimokatoličke crkve, evanđelje vjere i djela, milosti i zasluga, Boga i ljudi te pojedinaca i panteona svetaca predstavljeno je kao ono kroz koje se zajedničkim radom postiže oprost i spasenje. Ovaj sustav koristi isto Sveto pismo, kao i evandeoski kršćani, iste teološke pojmove i istog Boga i spasitelja, ali uz radikalno različita tumačenja. Biblijsko evanđelje čuje se i razumije u sklopu postojećeg svjetonazora i nije prepoznato kao radikalna poruka kakvo ono zapravo jest. Stoga, prisutnost lažnog evanđelja slabi utjecaj biblijskog Evanđelja među hrvatskim narodom.

Treći je čimbenik otpora obraćenju snažna tradicija. Među ljudima koji su zasićeni lažnim evanđeljem, prihvaćanje drugačijeg evanđelja ili istraživanje njegova nauka za pojedinca predstavlja gotovo izdaju vlastite obitelji. Nadalje, iz perspektive obitelji, okretanje pojedinca nekom drugom evanđelju smatra se ne samo kao osobna promjena religije već i kao okretanje leđa sadašnjoj obitelji i cijeloj obiteljskoj tradiciji. Obraćanja izvan zajednice među Hrvatima smatrat će se kao priklanjanje "drugima", bilo od strane pojedinaca ili od strane društva. Tradicija, dakle, služi kako bi obeshrabrila traženje i prihvaćanje Evanđelja.

Četvrti je čimbenik, koji dovodi do opiranja obraćenju među Hrvatima, nacionalizam, strastveno samoidentificiranje s odabranom skupinom ljudi u političkom smislu. Dok je tradicija neformalna, prirodna sklonost obitelji i bliskim društvenim partnerima, nacionalizam predstavlja formalno usmjerenje na pripadanje većem entitetu skupine ljudi. U kulturi koja je prije svega definirana svojom identifikacijom s rimokatolicizmom, napustiti Rimokatoličku crkvu isto je što i napustiti svoju domovinu. Nacionalizam je bio osobito izražen među Hrvatima dok su se tijekom prošlog stoljeća kretali prema zadobivanju svoje nacionalne neovisnosti. Dostigao je svoj vrhunac u kasnim 1990-ima i prvom desetljeću 21. stoljeća nakon rata za nezavisnost. Upravo u vrijeme kad je pristup Evanđelju bio olakšan, porast nacionalizma poslužio je jačanju njegova prodora među hrvatskim narodom.

## **Dva danas relevantna čimbenika**

Četiri već navedena povijesna čimbenika ostaju relevantna i u suvremenoj Hrvatskoj. Moglo bi se pomisliti da nacionalizam i utjecaj lažnog evanđelja jenjavaju u svjetlu nove političke stvarnosti, no oni su ipak još društveno relevantni. Nadalje, pristup Evanđelju ostaje i dalje problem stoga što postoje mnoga područja u Hrvatskoj u kojima nema njegovih živih svjedoka. Međutim, danas postoje dva nova čimbenika koji povijesno nisu bili prisutni u hrvatskom narodu: sekularizam i pluralizam. Iako oba nastoje ograničiti učinke nacionalizma i njegovo oslanjanje na lažno evanđelje, istovremeno pojačavaju otpor obraćenju među Hrvatima.

Sekularizam donosi razdvajanje svetog i svjetovnog, uklanjajući konačno



svaku duhovnost iz svakodnevnog života. Pojavljuje se u političkoj sferi, ali i unutar svjetonazora hrvatskih ljudi. U političkoj sferi, sekularizam potkopava utjecaj vjerskih institucija. Iz perspektive hrvatskog baptista, to nije nužno nešto loše pošto hrvatski baptisti već opstoje u nepovoljnom položaju u odnosu na tradicionalne hrvatske crkve. Međutim, sekularizam u svjetonazoru hrvatskih ljudi jača otpor obraćenju tako što ukida duhovna promišljanja u javnom diskursu. U sekularnom okruženju nema mjesta za javnu evangelizaciju, osobnu ili formalnu; a duhovni razgovor zvuči strano, neočekivano i nepotrebno.

Pluralizam se može definirati kao stanje ili kao ideal. U prvom slučaju, pluralizam se definira kao "situacija u kojoj ljudi iz različitih društvenih slojeva, religija, rasa itd. zajedno žive u društvu, nadalje zadržavajući svoje zasebne tradicije i interese" (Merriam Webster 2015). U tome slučaju, Hrvatska je uvijek bila pluralistička jer je uvijek postojala kao dio veće zajednice, bilo kao dio Venecije, Habsburške Monarhije ili Jugoslavije. Pluralizam također može biti definiran kao ideal, kao nešto što društvo posebno njeguje i potiče, "kao uvjerenje da ljudi različitih društvenih slojeva, religija, rasa itd. trebaju moći živjeti zajedno u društvu" (Merriam Webster, 2015). Ključna riječ pluralizma jest koegzistencija. Dakle, ne samo što se u pluralizmu prihvaćaju različitosti ljudi oko sebe već se te razlike uvažavaju i cijene. Iz sekularne točke gledišta, riječ je o plemenitom idealu za koji je neophodno da zaživi kako bi društvo koje nije homogeno uopće moglo uspjeti i napredovati.

Međutim, ideal je pluralizma u suprotnosti s isključivosti Evanđelja. Pluralizam jača otpor obraćenju na dva načina. Prvo, isključivost evanđeoske poruke nije prihvatljiva u pluralističkom društvu koje zahtijeva da pojedini svjetonazori prihvate postojanje svih drugih svjetonazora. Razlike u svjetonazorima vide se kao pogledi iz različitih perspektiva, a ne kao stvarne razlike. U takvu okruženju, evangelizacija koja promiče isključivost istine, koja je samo u Isusu Kristu, doima se kao nekulturna i neosjetljiva. Drugo, kako članovi pluralističkog društva usvajaju pluralističke ideale, jedinstvenost poruke Evanđelja je stavljena u podređen položaj jedne od mnogih raspoloživih opcija koja se može ograničiti na prihvatljive komponente, kao što su primjerice ljubav i milost, dok se manje poželjne komponente, poput svetosti i grijeha, mogu ignorirati ili odbaciti. U pluralističkom društvu pojedinci mogu prihvatiti Evanđelje, ali također mogu prihvatiti i druge svjetonazore koji su u suprotnosti s njim, što u konačnici dovodi do njegova odbacivanja.

## **Preporučeni odgovor: postati otporan**

Nakon što smo ispitali šest čimbenika opiranja obraćenju među Hrvatima, a bez zanemarivanja teološke činjenice da je samo Bog gospodar obraćenja, tražimo odgovor na pitanje kamo bi se širitelji Evanđelja trebali usmjeriti i kako bi tre-

bali upotrijebiti svoje ograničene resurse raspoloživog vremena i osoblja? Kratak odgovor ne predstavlja ništa zapanjujuće ili novo: “propovijedati evanđelje” (2 Tim 4, 2). Iako se mnogim evanđeoskim kršćanima u Hrvatskoj može činiti da propovijedaju “izvan sezone”, ostaje činjenica da samo propovijedanjem Kristova evanđelja dolazi do toga da se muškarci i žene obraćaju. Ovdje ćemo predložiti pet općih pristupa kako privući ljude u Hrvatskoj: molitvom, uvažavanjem posebnosti obraćenja ljudi koji su unutar i ljudi koji su izvan zajednice, razumijevanjem važnosti suradnje pri evangelizaciji, usmjerenošću na podizanje crkava i prihvaćanjem teoloških i konfesionalnih posebnosti. Ovih pet pristupa dotiču različite aspekte otpora obraćenju, no također se nadovezuju na iskustva obraćenja hrvatskih baptista.

## **Molitva**

Imajući na umu da nitko ne dolazi Ocu osim kroz Sina i da nitko ne dolazi Sinu osim ako ga Otac ne dovede, prvi je korak uvidjeti kako povećanje broja obraćenja među ljudima u Hrvatskoj treba započeti molitvom (Iv 6, 44; 6, 65). Služba molitve pretpostavlja da, pošto je Bog gospodar obraćenja, tada je Crkva odabrana pronositi Evanđelje i posredovati za one kojima je ono potrebno. Uzimajući u obzir ovaj teološki čimbenik pri razmatranju otpora obraćenju, Sveto pismo govori o molitvi kao o metodi kojom se rješava ostalih šest čimbenika. Molitva nastoji premostiti ograničenja pristupa Evanđelju (Mt 9, 38). Nadalje, molitva može biti usmjerena na omekšavanje srca otvrdnutih uslijed krive religije, tradicije i nacionalizma te na otvaranje ušiju i očiju zatvorenih sekularizmom i pluralizmom (2 Ljet 6, 19-40; Neh 1, 5-11; Kol 4, 3-4; 2 Sol 3, 1). Molitva treba biti usmjerena nacionalnoj razini, no također i gradovima i pojedincima.

## **Uvažavanje posebnosti potreba obraćenika unutar i izvan zajednice**

Osim molitve, treba postojati svijest o raznolikosti konteksta obraćenja u Hrvatskoj. Evanđelje odgovara na svako pitanje, ali prije nego što se potrudimo pružiti odgovarajući odgovor, važno je znati koja pitanja pojedinac želi prije toga postaviti. U Hrvatskoj postoje tri osnovne skupine kojima je potrebno obraćenje: članovi zajednica, duhovno neovisne osobe i tjelesno neovisne osobe. Članovi zajednica su djeca koja odrastaju u baptističkim obiteljima u Hrvatskoj. Za njih pristup Evanđelju, lažna religija i tradicija ne predstavljaju ključne čimbenike otpora obraćenju, iako su i oni u nacionalnom sustavu obrazovanja izloženi nacionalizmu, sekularizmu i pluralizmu. Da bi se približili obraćenju, trebaju čvrsti biblijski temelj i ozbiljno biblijsko proučavanje prije nego što iskuse obraćenje.

Mogu doživjeti obraćenje i podsvjesno, a tada će im biti potrebno mjesto i situacija u kojoj će imati prilike javno objaviti svoje obraćenje kako bi se ono razvilo iz osobnog iskustva u javnu odluku.

Ljudi koji su duhovno izvan zajednice pojedinci su koji prihvaćaju duhovnu stvarnost, ali se oslanjaju na lažno evanđelje. Mogu poznavati učenja Rimokatoličke crkve ili biti tek tradicionalni katolici s vrlo ograničenim znanjem pravo nauka Crkve. Primarni čimbenici otpora obraćenju u takvih osoba su lažno evanđelje, tradicija i nacionalizam. Ključna strategija je dopustiti da Biblija govori sama za sebe pošto je ona već ranije prihvaćeni autoritet, ali ujedno i kritičar njihova tradicionalnog svjetonazora. Nadalje, pridruživanje alternativnoj zajednici u njihovu je slučaju ključ obraćenja budući da ih tradicionalna zajednica može odbaciti nakon obraćenja. Ova alternativna zajednica može biti zvanična evanđeoska crkva, ali u mnogim područjima gdje takve crkve ne postoje trebaju se pokrenuti nove crkve koje bi predstavljale takve alternativne zajednice za nove obraćenike.

Ljudi koji su tjelesno izvan zajednice pojedinci su koji imaju materijalistički svjetonazor. Odbacuju duhovni svjetonazor, kako Evanđelja tako i lažnog evanđelja. Primarni čimbenici njihova otpora prema obraćenju su tradicija, nacionalizam, sekularizam i pluralizam. Iako mnogi takvi ljudi odbacuju duhovnost hrvatske tradicije i nacionalizma, oni će, međutim, kao Hrvati prihvatiti sve ono što ide uz tradiciju i nacionalizam. Za njih je ključan osobni odnos s vjernicima, a ti odnosi mogu dovesti do dodatnih susreta s Evanđeljem kroz propovijedi i formalna evangelizacijska događanja.

Pristup Evanđelju predstavlja ključni problem osobama koje su bilo duhovno ili tjelesno neovisne. Članovi zajednica su već rođeni unutar mreže koja ih potiče na susret s Evanđeljem. Međutim, zbog velikog broja Hrvata koji prirodno ne pripadaju društvenoj mreži koja uključuje vjernike, hrvatske crkve moraju namjerno pokušati doprijeti do njih putem njihovih prirodnih društvenih mreža. Redovita evangelizacijska događanja unutar i izvan crkvenih objekata moraju biti dio godišnjeg kalendara svake lokalne crkve. Nadalje, iako primjena metode široke sjetve, kao što su primjerice ulične evangelizacije ili radijski i TV program, daje relativno nisku razinu odgovora, ipak ih treba nastojati koristiti upravo stoga da bi se nove društvene mreže povezale s Evanđeljem. Bez tih napora, većina će Hrvata cijeli svoj život provesti bez susreta sa živim svjedokom.

## **Suradnja u evangelizaciji**

U hrvatskom kontekstu evangelizacija se treba provoditi uz pretpostavku suradnje. Kao što je rečeno, Tomislavljevo iskustvo obraćenja nije pravilo. Širitelji Evanđelja u Hrvatskoj ne mogu očekivati da će se oni koji čuju njihovu poruku

odmah obratiti. Iako to uvijek ostaje kao mogućnost, i širitelji Evanđelja mogu živjeti u nadi takvog rezultata, većina obraćenja dogodit će se kao posljedica većeg broja raznolikih susreta s porukom Evanđelja tijekom dužeg vremenskoga razdoblja. Hrvati se u najvećem broju slučajeva obraćaju nakon evangelizacije koju provodi više skupina u suradnji, nakon nekoliko ponovljenih različitih situacija u kojima su se susreli s Evanđeljem.

Evangelizacijska suradnja može obuhvatiti sve oblike evangelizacije i ne pretpostavlja da je jedan oblik bolji ili lošiji od drugog. Takva evangelizacija doista pretpostavlja "sve svima, na sve moguće načine". Neki bi, naime, mogli biti spašeni na način koji neki evangelizacijski stil ne podrazumijeva (1 Kor 9, 22). Jednako su učinkovite evangelizacija suočavanjem, kao i evangelizacija gradnjom odnosa. Ni jedan oblik ne treba podcijeniti. Zbog raznih vrsta talenata koje imaju evanđelisti i različitih okolnosti u kojima neobraćeni žive, svi stilovi, oblici i metode evangelizacije trebaju se provoditi na nacionalnoj razini i što je više moguće na razini lokalne crkve. Lokalna bi crkva trebala redovno organizirati javna evangelizacijska događanja, uz istovremeno poticanje i osposobljavanje svojih članova da osobno provode evangelizaciju.

## **Pokretanje novih crkava**

U hrvatskom kontekstu sama evangelizacija neće biti dovoljna da prevlada otpor obraćenju, zajednice moraju biti oblikovane na način da im se novi obraćenici mogu pridružiti. Uslijed čimbenika otpora obraćenju, poput tradicije i nacionalizma, novi obraćenici trebaju novu zajednicu koja ih može podržati budući da će neki od obraćenika uvidjeti kako ih dotadašnja zajednica isključuje zbog njihova obraćenja. Nadalje, samo kroz zajednicu vjere, a to je Crkva, moguće je u suradnji s drugima provoditi evangelizaciju. Zbog darova lokalne crkve, Evanđelje se u njoj može čuti i vidjeti, uvijek iznova svjedočiti životom njezinih članova. U kontekstu u kojem je samo jedna baptistička crkva na svakih 105.000 Hrvata, pristup živom Evanđelju ostaje izazov koji se može prevladati samo pokretanjem novih crkava.

Naposlijetku, istraživanjem smo uočili još jedan poseban trend koji poziva na pažnju veano uz pokretanje novih crkava u Hrvatskoj. Dok su ranije osnovane crkve dokazano učinkovite u okupljanju onih koji su odgojeni unutar njihovih zajednica, istraživanjem rezultata skupljenih u sedam novih zajednica i njihovom usporedbom s rezultatima koji su dobiveni u već utvrđenim baptističkim crkvama, pokazalo se da su nove zajednice učinkovitije u okupljanju ljudi koji dolaze iz ne-protestantskoga vjerskog okruženja. U tih sedam crkava, udio onih koji dolaze iz protestantskoga vjerskog okruženja znatno je niži od udjela onih koji dolaze iz rimokatoličkog i ateističkoga vjerskog okruženja. Crkve, koje su pokrenute nakon 1991. godine, imaju više uspjeha u okupljanju onih koji su izvan zajednice,

u odnosu na crkve koje su postojale i prije 1991. godine. Uzroci ovih razlika sežu izvan dometa podataka koji su dobiveni u ovome istraživanju. Međutim, pretpostavljam da su razlozi razlika sljedeći: prvo, da bi se učinkovito pokrenulo crkvu, evangelizacija mora biti vrlo usmjerena. Drugo, pokretanje crkve na području na kojem prije nije postojala evangelička crkva omogućit će izrazitiji pristup Evanđelju. I na kraju, nove su crkve po svojoj prirodi otvorene za nove članove, dok neke već utvrđene crkve mogu biti manje spremne za prihvaćanje novih članova. Nove crkve ovise o novim članovima kako bi se utvrdile i ojačale, a kao posljedica toga mogu biti otvorenije i uslužnije od već utvrđenih crkava.

### **Njegovanje teološke i konfesionalne posebnosti**

U hrvatskom kontekstu evangelizacija i podizanje novih crkava treba se odvijati u duhu prihvaćanja teoloških i konfesionalnih posebnosti, kako posebnosti evangelizatora tako i posebnosti osnivača nove crkve. U sekularnom i pluralističkom ozračju, koje trenutačno vlada, treba uspostaviti ravnotežu između povezivanja i određivanja jasnih razlika u odnosu na druge svjetonazore. Dakako, postoji vrijeme kada čelnici evanđeoske zajednice trebaju surađivati s čelnicima drugih vjerskih zajednica, posebno po pitanjima vjerske tolerancije, i tako nastaviti njegovati međuvjerski dijalog. Također, postoji vrijeme kada će čelnici evanđeoskih zajednica morati zajedno istupiti po pitanjima vjerske slobode i tako poticati ekumenizam. Međutim, pri evangelizaciji i pokretanju novih crkava trebaju se postaviti jasne odrednice i ograničenja.

Evanđelje Isusa Krista isključuje sve druge religije i svjetonazore, pozivajući sve muškarce i žene na isključiv odnos s jednim Bogom, kroz jednog posrednika, na temelju jednog načela milosti. U kontekstu u kojem je svaki od pojedinih entiteta definiran na radikalno različite načine, stavljanje prevelikog naglaska na zajedničke poveznice s drugima dovest će samo do zamućenja poruke Evanđelja. Kratkoročno gledano, postići će se interes i okupljanje slušatelja, ali dugoročno gledajući, sadržaj poruke bit će oslabljen. U konačnici, upravo kroz prepoznatljivost poruke Evanđelja Duh će dovesti do obraćenja, a nastojanja da se okupe slušatelji ne bi trebalo koristiti kao izgovor za razvodnjavanje jedinstvene poruke o spasenju.

### **Daljnje istraživanje**

U svjetlu rezultata ovog istraživanja ima nekoliko mogućih smjerova daljnjih istraživanja koja bi mogla poslužiti za unapređivanje našeg razumijevanja iskustava obraćenja među stanovništvom u Hrvatskoj. Prvo, slično istraživanje među evanđeoskim vjernicima u Hrvatskoj, koji ne pripadaju baptističkoj tradiciji,

moglo bi pružiti šire razumijevanje o tome kako Hrvati doživljavaju iskustvo obraćenja. Posebice istraživanje provedeno među članovima Evanđeoske pentekostne zajednice, koja je otprilike iste veličine kao i Hrvatska baptistička unija, omogućilo bi uvid u još jedan segment populacije u Hrvatskoj koja ima slično razumijevanje duhovnog obraćenja. Takvo bi istraživanje pružilo veću količinu podataka o iskustvima obraćenja među evanđeoskim kršćanima u Hrvatskoj. Također, pružila bi se mogućnost prepoznavanja čimbenika koji su karakteristični upravo za baptistički svjetonazor.

Drugo, baptisti iz susjednih zemalja pružaju dodatne mogućnosti istraživanja. Mogli bi se proučavati baptisti iz Srbije, a rezultati usporediti s ovim istraživanjem u svrhu boljeg razumijevanja slične kulture koja se, međutim, razlikuje prije svega po svome tradicionalnom svjetonazoru. Baptisti Bosne, iako malobrojni, također mogu pružiti koristan uvid iz aspekta rimokatoličke, pravoslavne i muslimanske pozadine. Konačno, baptisti iz Mađarske, koji žive među ljudima s istom vjerskom tradicijom kao i Hrvati, no u posve drugačijoj kulturi, također mogu omogućiti korisna nova saznanja. Svaka od navedenih triju zemalja Istočne Europe dijeli s Hrvatskom iskustvo prelaska iz komunizma u demokraciju, a Bosna je doživjela puno destruktivniji oblik ratnih razaranja nego Hrvatska. Istraživanja na tim područjima omogućit će bolji uvid i razumijevanje rezultata prikupljenih tijekom provedbe ovog projekta.

## **Zaključak**

U južnodalmatinskom području Hrvatske, topografija prije svega podrazumijeva krš. Pejzaž je uglavnom stjenovit, a zemlja daje slab urod. U tome kontekstu rađa mala količina plodova, ali je njihova kvaliteta dobra. Dalmatinska vina cijenjena su još od vremena Rimskog Carstva, a pršut iz grada Drniša posluživao se tijekom 19. stoljeća kraljevima i kraljicama diljem Europe. Isto bi se moglo reći i za Crkvu u Hrvatskoj. Izrasla je na duhovno stjenovitom tlu, a količina njezinih plodova nije velika.

Ipak, u Božjoj ekonomiji maleni i posljednji imaju poseban status (Mt 19, 30; 20, 8). Možda će u vječnosti, kada se mnoštva budu okupljala oko prijestolja da slave Janje, oni koji pripadaju hrvatskoj naciji, plemenu i jeziku, imati poseban status zbog toga što se ne mogu izbrojati (Otk 7, 9-10). Međutim, to bi bila sumnjiva odrednica za istraživanje. Nadam se i molim za to da, kao rezultat istraživanja, Crkva u Hrvatskoj počne okupljati izgubljene i da redovi mnoštva na posljednji dan budu nepregledni zbog prisustva mnogih Hrvata koji će već danas iskusiti svoje obraćenje.

## Literatura

### *Knjige*

- Bebbington, David. 1989. *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730s to the 1980s*. Grand Rapids. Baker.
- Brandes, Stanley, ed. 1990. *Religious Orthodoxy and Popular Faith in European Society*. Princeton, NJ. Princeton University Press.
- Creswell, John W. 2007. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. 2<sup>nd</sup> ed. Thousand Oaks, CA. Sage Publications.
- Corbin, Juliet and Anselm Strauss. 2008. *Basics of Qualitative Research*. 3<sup>rd</sup> ed. Thousand Oaks, CA. Sage Publications.
- Gaventa, Beverly Roberts. 1986. *From Darkness to Light: Aspects of Conversion in the New Testament*. Minneapolis. Fortress Press.
- Grudem, Wayne. 1994. *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine*. Grand Rapids. Zondervan Publishing House.
- Heibert, Paul. 2008. *Transforming Worldviews*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Knežević, Ruben. 2001. *Pregled povijesti baptizma na hrvatskom prostoru*. Zagreb. Savez baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj.
- McGuire, Meredith B. 2001. *Religion in the Social Context*, 5th ed. Long Grove, IL. Waveland Press.
- Perica, Vjekoslav. 2002. *Balkan Idols: Religion and Nationalism in Yugoslav States*. New York. Oxford University Press.
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011: Prvi rezultati po naseljima*. 2011. Zagreb. Državni Zavod za statistiku Republike Hrvatske.
- Rambo, Lewis R. 1993. *Understanding Religious Conversion*. New Haven, CT. Yale University Press.
- Ramet, Pedro. 1984. *Religion and Nationalism in Soviet and Eastern European Politics*. Durham, NC. Duke University Press.
- Smith, Gordon T. 2010. *Transforming Conversion: Rethinking the Language and Contours of Christian Initiation*. Grand Rapids. Baker Academic.
- Statistički Ljetopis Republike Hrvatske 2011*. 2011. Zagreb. Državni Zavod za statistiku Republike Hrvatske.
- Wells, David F. 1997. *Turning to God: Biblical Conversion in the Modern World*. Carlisle, UK. World Evangelical Fellowship.

### *Dizertacije*

- Hopper, John David. 1997. "A History of Baptists in Yugoslavia: 1862-1962."

Ph.D. diss., Southwestern Baptist Theological Seminary.

### **Članci**

France, Richard Thomas. 1993. "Conversion in the Bible." *Evangelical Quarterly* 65, 291-310.

Marinović-Jerolimov, Dinka i Siniša Zrinščak. 2006. "Religion Within and Beyond Borders. The Case of Croatia." *Social Compass* 53, 279-90.

Packer, James I. 1989. "The Means of Conversion." *Crux* 25, 14-22.

Rochat, Philippe. 2003. "Five Levels of Self-awareness as they Unfold Early in Life." *Consciousness and Cognition* 12, 717-31.

Schniewind, Julius. 1952. "Biblical Doctrine of Conversion." *Scottish Journal Of Theology* 5, 267-81.

### **Mrežne stranice**

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. 2015. Pristupljeno 12. svibnja 2015. <http://www.dzs.hr/default.htm>.

*Prevela s engleskog Dalia Matijević*

Eric Maroney

## **Crisis, Change, and Conversion: Forty years of conversion among Croatian Baptists**

### **Abstract**

Evangelicals represent a tiny minority in Croatia. During the period of war and change that accompanied the emergence of the Republic of Croatia during the 1990s, evangelical groups experienced relatively significant growth. This movement has not been formally studied. Understanding this movement has significant benefits to those seeking to further the Kingdom of God in Croatia, but also beyond, as the issues of ethnic identity, nationalism, and civil strife are not unique to Croatia. The focus of research is from 1970 to 2010, the two decades prior to the emergence of the Republic of Croatia and the two decades that followed, and is limited to Croatian Baptists. In this article the major trends in conversion among Croatian Baptists during this period are discussed, and five suggested approaches for future evangelism are presented.